

Ks. ADAM TONDERA
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Teologiczny

Sprawozdanie z dyskusji panelowej „Wrocławska szkoła historii Kościoła. W 50. rocznicę śmierci ks. prof. Bertolda Altanera 1885–1964”

(Katowice, 15 maja 2014)

15 maja 2014 roku w gmachu Wydziału Teologicznego odbyło się kolejne spotkanie w cyklu prezentacji życia i dorobku naukowego wybitnych historyków i patrologów śląskich. Po konferencjach poświęconych ks. dr. Stefanowi Siwcowi i ks. prof. Maksymilianowi Sdralkowi obecna dyskusja panelowa dedykowana była ks. prof. Bertoldowi Altanerowi z okazji przypadającej w tym roku 50. rocznicy jego śmierci.

Organizator i zarazem moderator panelu, ks. dr hab. Andrzej Uciecha, przywitał i przedstawił najpierw uczestników dyskusji. Obok moderatora wzięli w niej udział, według kolejności wystąpić: ks. dr Adam Tondera, reprezentujący Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego, ks. prof. dr hab. Wincenty Myszor, również z Uniwersytetu Śląskiego, oraz ks. prof. dr hab. Norbert Widok, który reprezentował Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego.

Następnie ks. Uciecha wprowadził w tematykę panelu, nawiązując do panującej wśród patrologów opinii, że podręcznik patrologii autorstwa Altanera jest najlepszym spośród wydanych do tej pory w języku polskim. Stanowi on wciąż podstawę nauczania tej dyscypliny teologicznej w Polsce. Prezentacja sylwetki autora, jego twórczości naukowej i jego największego dzieła miała prowadzić do refleksji nad wykładem patrologii w naszych czasach i wyzwaniem, które przed nim stoja.

Wystąpienie pierwszego z uczestników dyskusji nosiło tytuł *Bertold Altaner – ksiądz, historyk, patrolog z Góry Świętej Anny* i skupiało się na przedstawieniu życiorysu oraz bibliografii bohatera panelu. Ks. Tondera w swoim referacie ukazał środowisko, w którym przyszedł na świat i dojrzał Bertold Altaner pod koniec XIX wieku, a także jak rozwijały się jego zainteresowania historyczne. Swoją drogę naukową, zapoczątkowaną w czasie studiów filozoficzno-teologicznych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego, Altaner kontynuował po przyjęciu święceń kapłańskich, a jego badania koncentrowały się początkowo wokół średniowiecznej historii Kościoła i były związane z działalnością zakonu dominikańskiego oraz historią misji i kultury w XIII i XIV wieku. Z czasem jego orientacja naukowa skierowała się na chrześcijański antyk; gruntownie i źródłowo badał zwłaszcza dzieła św. Augustyna.

Ks. prof. Altaner obejmował katedry starożytnej historii Kościoła i patrologii najpierw we Wrocławiu w 1929 roku, a po wojnie w Würzburgu. Jego imponująca bibliografia sięga 600 pozycji, ale miejsce w panteonie uczonych o międzynarodowym znaczeniu zyskał on sobie przede wszystkim nowym opracowaniem podręcznika patrologii Rauschena-Wittiga, które było wielokrotnie wznawiane, uzupełniane i tłumaczone na różne języki. Choć w życiu Altanera nie brakowało momentów represji, opuszczenia i tułaczki, związanych

z szerzeniem się ideologii faszystowskiej i jego losami wojennymi, i choć przed swoją śmiercią długo i ciężko cierpiał, to jednak pozostał on wierny klasycznej myśli augustiniańskiej: *Quid enim fortius desiderat anima quam veritatem?* („Czego bowiem bardziej pragnie dusza od prawdy?”), która, jak twierdził w swoich zapiskach autobiograficznych, kształtowała całe jego życie i pracę naukową.

Drugi z prelegentów – ks. prof. Wincenty Myszor – wieloletni wykładowca patrologii, w swoim wystąpieniu pt. *Wykład patrologii dzisiaj* zastanawiał się nad tym, o co chodzi w wykładzie tej dyscypliny teologicznej. Stwierdził, że wykładanie patrologii można sprowadzić do przekazu informacji na zasadzie „książki telefonicznej”, a studium Ojców Kościoła można podejmować ze względu na pewną nostalgię historyczną – i to są zdaniem ks. Myszora błędne kierunki.

Studiowanie starożytności chrześcijańskiej według niego ma podstawowe znaczenie dla teologii i życia chrześcijańskiego, bo wówczas to wszystko się zaczynało. Przez intelektualny proces można stwierdzić, do czego to prowadzi, i wówczas kształtuje się zmysł historyczny oraz odpowiednią postawę duchową. W świetle starożytnym możemy analizować i relatywizować współczesność, a zatem w wykładzie patrologii chodzi o zrozumienie chrześcijaństwa dzisiaj w perspektywie starożytności i wyłanianie z tekstów Ojców Kościoła tego, co jest uniwersalne, a więc stale aktualne.

Kolejny referat, wygłoszony przez ks. prof. Norberta Widoka, koncentrował się na głównym dziele bohatera panelu i nosił tytuł *Bertold Altaner jako autor podręcznika „Patrologia”*. Prelegent prezentował historię powstania i wydawania tego dzieła, która rozpoczęła się w 1930 roku, kiedy wydawnictwo Herder zleciło Altanerowi opracowanie na nowo podręcznika Rauschena. W 1931 roku ukazało się jego wydanie pod nazwiskami obu profesorów, ale od tego czasu Altaner pracował nad kompletnie nowym opracowaniem podręcznika patrologii. Został on wydany w 1938 roku już wyłącznie pod nazwiskiem Altanera.

Ten podręcznik o charakterze ściśle naukowym był następnie wielokrotnie wznawiany, uzupełniany i tłumaczony na języki: włoski, hiszpański, francuski, węgierski i angielski. Po piątym wydaniu Altaner musiał zrezygnować z dalszej pracy nad swoim podręcznikiem ze względu na chorobę i podeszły wiek, a kontynuatorem jego pracy był Alfred Stuiber. Z ostatniego, ósmego wydania tego dzieła w 1978 roku dokonano przekładu na język polski w 1990 roku, później ukazywały się tylko kolejne wznowienia.

Na zakończenie panelu ks. prof. Myszor mówił jeszcze o dokonanych przez siebie dodatkach do polskiego wydania podręcznika Altanera-Stuibera (teksty z Nag Hammadi, bibliografia obcojęzyczna), stwierdził jednak, że wobec wyzwań, przed którymi staje wykład patrologii dzisiaj, formuła tego podręcznika już się wyczerpała.